

Vabariigi Valitsuse tegevuse "Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus (võlanõustamisteenuse arendamine)" hetkeseis ja tuleviku tegevused

Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus (VTK) on olnud üks tegevustest Vabariigi Valitsuse tööplaanist (VVTP) sotsiaalpoliitika valdkonnas. Kuigi VTK valmis tähtaegselt (tähtaeg 29.11.2024), ei tuvastatud selle koostamisel vajadust seadusemuudatuseks. Selle asemel jõuti järeldusele, et võlanõustamisteenuse probleemide lahendamiseks on vaja rakenduslikke meetmeid, mitte seadusandlikke muudatusi. Seetõttu ei saadetud VTK-d kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi, vaid koostati ülevaade seni tehtust ja tulevikuplaanidest.

Senised tegevused ja probleemid

Võlgnike ja võlanõustamise teemaga on alates 2021. aastast tegelenud võlgnike toetamise ja võlgade vähendamise töögrupp, mis hõlmab mitmete ministeeriumide koostööd. Selle raames koostati ühine tegevuskava rahandus-, justiits-, sotsiaal- ning haridus- ja teadusministeeriumi vahel. Kava kohaselt oli sotsiaalministeeriumi tegevusteks täitemenetlusvõlgnike analüüsi koostamine, võlanõustajate koolituskava ja kutsestandardi ajakohastamine, uuringu toimetulekutoetuse ja võlgnevuste mõju sotsiaalmajandusliku toimetulekule läbiviimine ning töögrupi vedamine aastatel 2021-2022. 2024. aastate tegevuseks oli VVTP-st lähtuvalt võlanõustamisteenuse arendamiseks väljatöötamiskavatsuse koostamine.

SHS-i alusel pakutava võlanõustamisteenuse **peamine probleem on teenuse ebaühtlane kättesaadavus**. Kuigi võlanõustamisteenus on KOV poolt kohustuslik sotsiaalteenus, ei ole see kõikidele abivajajatele kättesaadav. 2023. aastal puudus teenus viies KOV-is ning 49 KOV-is oli alla kümne teenusesaaja aastas. Eestis on täitemenetluses üle 80 000 unikaalse võlgniku¹, kuid teenust sai vaid 2407 inimest², mis on vaid 2,98% võimalikest vajajatest. Tõsine probleem on ka võlanõustajate vähesus ja ebaühtlane kvalifikatsioon ning kättesaadavus, samuti inimeste madal teadlikkus rahatarkusest ja abi saamise võimalustest.

Tuleviku tegevused

Võlanõustamisteenuse kättesaadavuse parandamiseks on mitmed võimalikke lahendusi:

- KOV-ide teadlikkuse tõstmine**
 - Suurendada KOV-ide teadlikkust võlanõustamisteenuse tähtsusest ja erinevatest korraldusvõimalustest.
 - Koolitada KOV spetsialiste finantskirjaoskuse tõstmiseks, et nad inimese tervikliku abivajaduse hindamise käigus oskaksid märgata võlanõustamisteenuse vajadust ja vajadusel suudaksid ise pakkuda majandamisnõustamist.
- Võlanõustajate koolitamine**
 - Koolitada juurde võlanõustajaid, eelkõige piirkondades, kus teenus puudub.
 - Kasutada olemasolevaid spetsialiste lihtsamate võlasituatsioonide lahendamiseks ja keerukamate olukordade jaoks koolitada uusi võlanõustajaid.
- Praktilised tööriistad**
 - Väljatöötada praktilised tööriistad võlgnike ja spetsialistide toetamiseks, näiteks e-kursused, juhendid jm.
 - Täiendada Finantsinspektsiooni tarbijaveebi minuraha.ee ja propageerida selle kasutamist.
- Koostöö parandamine**
 - Jätkata töögrupiga ja koostada uus tegevuskava.
 - Tugevdada erinevate ministeeriumide ja osapoolte vahelist koostööd, et tagada teenuse parem kättesaadavus ja vähendada võlgnike arvu.

¹ Justiitsministeeriumi ning Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja andmed

² S-veebi andmed

Direktiivi nõuete täitmine

Tulenevalt tarbijakrediidi direktiivist (artikkel 36)³ on riigi kohustus tagada kergesti kättesaadavad sõltumatud võlanõustamisteenused, mille eest tuleb maksta üksnes piiratud tasusid. Direktiivist tulenevalt on oluline tagada võlanõustamine kõigile, kes abi vajavad. See suund vajaks lahendust eri valdkondade (justiitsministeeriumi, rahandusministeeriumi ja majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi, sotsiaalministeeriumi jt) koostöös ning peaks hõlmama nõustamist siis, kui võlgnevus tekib või hakkab tekkima, mitte võlgnevuse viimases etapis. See aitab vähendada raskete võlasituatsioonide esinemist ja hoida inimeste toimetulekuvõimet.

Kokkuvõte

Võlanõustamisteenuse arendamine nõuab KOV-ide, valdkondade ja riigi vahel tõhusat koostööd, spetsialistide koolitamist ja inimeste rahatarkuse tõstmist. Kuigi VTK ei toonud kaasa seadusmuudatusi, on rakendustegevused olulised võlanõustamisteenuse kättesaadavuse parandamiseks ja võlgnike arvu vähendamiseks. Õigeaegne sekkumine vähendab raskete võlasituatsioonide teket ja hoiab ära inimeste toimetulekuvõime languse. Pikemas perspektiivis võivad võlanõustamisteenuse osutamise kulud olla väiksemad kui võlgnevusega seotud sotsiaalmajanduslike tagajärgede likvideerimine.

Lühiülevaate koostas sotsiaalministeeriumi nõunik Kaie Pukk

³ Link direktiivile: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32023L2225>.